

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

ABDÜLKADİR YILMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (2)

Başvuru Numarası : 2016/13649

Karar Tarihi : 29/1/2020

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Serdar ÖZGÜLDÜR
Hicabi DURSUN
Kadir ÖZKAYA
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör : Murat İlder DEVECİ

Başvurucular : 1. Abdülkadir YILMAZ
2. Ahmet AKDAĞ
3. Elif YILMAZ
4. Gülşen EJDAR
5. Hacer YILMAZ
6. Katriye YILMAZ
7. Mefaret AKDAĞ
8. Nagihan BABACAN
9. Nurcan AKDAĞ
10. Onur YILMAZ
11. Yiğit Ahmet AKDAĞ

Vekili : Av. Murat Kemal GÜNDÜZ

12. Naciye KAYA

Vekili : Av. Sercan ARAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; bir yer altı maden ocağında meydana gelen, birçok kişinin ölümü ve pek çok kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan olaya ilişkin olarak yürütülen ceza soruşturması kapsamında kamu görevlisi olan bazı şüpheliler hakkında soruşturma izni verilmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucular Abdülkadir Yılmaz, Elif Yılmaz, Gülşen Ejdar, Hacer Yılmaz, Katriye Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Onur Yılmaz, Ahmet Akdağ, Mefaret Akdağ, Nurcan

Akdağ ve Yiğit Ahmet Akdağ tarafından yapılan 2016/13649 sayılı başvuru 29/7/2016 tarihinde; başvuru Naciye Kaya tarafından yapılan 2016/14545 sayılı başvuru ise 12/8/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2016/14545 sayılı başvuru, aralarında konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2016/13649 sayılı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvurulara ait belgelerin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) adına ruhsatlı olup S... A.Ş. tarafından işletilen Manisa'nın Soma ilçesi Eynez Mahallesi Karanlıkdere mevkiindeki yer altı maden ocağında 13/5/2014 günü saat 15.00 sıralarında meydana gelen faciada aralarında başvuru sahiplerinin yakınları İ.Y., S.A. ve M.K.'nın da bulunduğu birçok kişi ölmüş; pek çok kişi de yaralanmıştır. Ölenler ile başvuru sahipleri arasındaki yakınlık dereceleri ekli 1 No.lu listede yer almaktadır.

11. Yaşanan olay üzerine resen harekete geçen Soma Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) olaya ilişkin olarak derhâl bir soruşturma başlatmıştır.

12. Bazı siyasetler ile bir kısım kamu görevlisinin de olayda sorumluluğunun bulunduğu iddiasıyla birtakım gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılan suç duyuruları üzerine başlatılan soruşturmalar mevcut soruşturma ile birleştirilmiştir.

13. Haklarında şikâyetle bulunulan siyasetlerle ilgili soruşturmayı mevcut soruşturmadan tefrik eden Cumhuriyet Başsavcılığı; Enerji ve Tabii Kaynakları Bakanlığı (Enerji Bakanlığı) ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (eski adıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı) müfettişlerinin ve Çalışma Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürü K.Ö.'nün kamu görevlisi olması ve haklarında soruşturma yapılabilmesi için 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a istinaden yetkili mercilerce soruşturma izni verilmesi gerektiği gerekçesiyle bahse konu kişilerle ilgili soruşturmayı da mevcut soruşturmadan ayırmıştır. Başvuru sahiplerinin şikâyetleri ve tespit edilen soruşturma içerikleri dikkate alınarak

başvurucuların yakınlarının ölümü hakkına yürütülen ceza soruşturmasına ilişkin süreçler iki başlık altında anlatılacak ancak siyasilerle ilgili soruşturma sürecinden söz edilmeyecektir. Son olarak, tespit edilebilen disiplin soruşturması sürecine yer verilecektir.

A. Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreçler

1. Genel Soruşturma Hükümlerine Göre Yürütülen Soruşturma Süreci

a. Fezlekeye Kadar Olan Süreç

14. Başvuruya konu edilen olayı çevreleyen koşulların tespiti ve sorumluların belirlenmesi için birçok soruşturma işlemi icra eden Cumhuriyet Başsavcılığı, profesör unvanına sahip iki maden ve bir elektrik bilirkişisi ile A sınıfı bir iş güvenliği uzmanından oluşan bilirkişi heyeti ile birlikte olay yerinde keşifler yapmıştır.

15. Hazırladıkları 5/9/2014 tarihli raporlarında maden ocağındaki havalandırma, sensör ölçümleri, elektrik dağıtım hatları ve trafolar ile ilgili değerlendirmelerde bulunan bilirkişi heyeti, maden kazasının pek çok ihmal ve kusurun bir araya gelmesi sonucu meydana geldiği ve kazanın önlenabilir olduğu sonucuna varmıştır. Otopsi sonuçlarına göre ölümlerin büyük çoğunluğunun karbonmonoksit kaynaklı karboksihemoglobin zehirlenmesi sonucunda meydana geldiğine ve bu boyutta bir zehirlenmenin meydana gelebilmesini sağlayacak karbonmonoksit konsantrasyonuna -yer altı ocağının boyutları gözönüne alındığında- tek başına bant, ahşap tahkimat ve PVC boru yangınının neden olmasının olası görülmediğine işaret eden bilirkişi heyetine göre olayın ana kaynağı, U3 trafosu etrafında topuk olarak bırakılan kömürün kontrolsüz bir şekilde kendiliğinden yanması sonucu oluşan karbonmonoksitin temiz hava girişine ulaşması, temiz hava ile temas eden kendiliğinden yanan kömürün tam yanmaya dönüşmesi, bu yangının 4 No.lu kömür nakil bandının bulunduğu yola sirayet ederek bu bölümdeki ve 3 No.lu kömür nakil bandının bulunduğu yoldaki bant, ahşap tahkimat, PVC borular ve elektrik kablolarını tutuşturması, su ile soğutma çalışmaları sonucu açığa çıkan zehirleyici ve boğucu gazlardır. Nitekim olay sonrası diğer yangınlar söndürüldükten sonra kömür yangınının kurtarma faaliyetleri esnasında devam etmekte olduğu 16/5/2014 tarihinde maden ocağına yapılan ilk keşifte saptanmıştır. 16/7/2014 tarihinde yapılan keşifte de uzun bir süre maden kapalı kalmış olmasına rağmen kömürün olayın meydana geldiği bölgede yanmaya devam ettiği tespit edilmiştir.

16. Bilirkişi heyeti, 2006 yılında kömür üretme ve teslim işini üstlenen şirketin 7/10/2009 tarihinde TKİ'ye yaptığı sözleşme devri ile ilgili başvurusunda üretim çalışmaları sırasında oluşan yangınlar dolayısıyla üretim yapılamamasını ve yüksek su gelirini gerekçe gösterip ileride telafisi mümkün olmayacak problemlerle karşılaşılacağına değinerek işi devretmek istediğini nazara almak suretiyle maden sahasının yüksek yangın riski taşıdığının TKİ ve kömür üretim işini devralan S... A.Ş. tarafından bilindiği kanaatine varmış ve bu doğrultuda olayın meydana gelmesinden sorumlu olanları belirlemiştir.

17. Bilirkişi raporunun kusur değerlendirmesine ilişkin kısımları şöyledir:

“1. Olayın meydana gelişinden önceki tarihlerde, ocak havasının denetimi için kurulan gaz izleme sensörleri, olayın başlangıcını haber vermiş, ancak bu durum şirket yetkilileri tarafından dikkate alınmamıştır. Ocak içi yangınının başladığını gösteren CO, sıcaklık yükselmesi ve ocak çıkış havasındaki oksijen seviyesinin düşmesi, yangının başladığının en önemli kanıtıdır. Oksijen seviyesi, madenlerde izin verilen değerlerin altında, CO ve sıcaklık

değerleri, izin verilen sınır değerlerin üzerinde seyretmiştir. Sensörlerden gelen bilgiler, ocakta meydana gelen kazanın olacağını önceden bildirmesine rağmen, bilgilerin dikkate alınmaması ve çalışmaların durdurulmaması çok önemli bir ihmali göstermektedir.

Bu durumu izlemek ve gerekli önlemleri almakla yükümlü olan;

a- İşveren (Yönetim Kurulu Başkanı);

b- İşveren Vekilleri (Genel Müdür, İşletme Müdürü, İşletme Müdür Yrd.);

c- Ocak Daimi Nezaretçisi;

d- Teknik Nezaretçi;

e- İş Güvenliğinden Sorumlu Vardiya Amirleri;

f- İş Güvenliği Uzmanları;

g- Ocak Havalandırma Mühendisi;

h- Sensör kayıtlarından sorumlu olan teknik personel, asli kusurlu,

Kontrol yetkisi olan, aylık hak ediş dosyalarında iş güvenliği ile ilgili raporları denetleme ve inceleme yetkisine sahip olan ruhsat sahibi TKİ-ELİ'de [Ege Linyit İşletmesi Müdürlüğü, ELİ] görevli;

i- TKİ-ELİ Kontrol Baş Mühendisi;

j- TKİ-ELİ Soma Kömürleri A.Ş. Eynez ocağı kontrol mühendisleri, asli kusurludur.

2. Havalandırma şekli ve yöntemi, yangın tehlikesi olan bir yer altı ocağı için uygun değildir. Ocağın bazı bölümlerinde seri havalandırma yöntemi uygulanmaktadır. Yani, ocaktaki kirli havanın en kısa yoldan dışarı atılmasını sağlayacak paralel yol bağlantıları kurulmamıştır. A ve H panoları ile K ve S panoları bağımsız kirli hava çıkışına sahiptir. Ancak 140 panosunda kirlenen hava temiz havaya karıştırılarak bu panolara iletilmekte, K panosunda yeniden kirlenen hava S panosuna gönderilmekte, S panosunda 3 ayak seri olarak (bir ayakta kirlenen hava diğer ayağın temiz havası olarak kullanılıyor) havalandırılmaktadır. Aynı durum H panosunun 2 ayağı ve çok sayıda baca üretiminde de görülmektedir. Yangın çıkması durumunda, mevcut CO maskelerinin kullanım süreleri de düşünüldüğünde, temiz havaya çıkış yapılabilecek bir mesafe söz konusu değildir. Bu durum, ölümlerin yüksek olmasının nedenlerinden birisidir.

Maden ocaklarında işletme projelerini inceleyerek çalışma izni veren ve her yıl üretim faaliyet raporlarını denetleyen bir kurum olarak, havalandırma planını bu hali ile kabul etmesi ve üretime izin vermesi nedeni ile;

a- Maden İşleri Genel Müdürü;

b- 2010 yılından olay tarihine kadar S... A.Ş. Eynez İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları,

asli kusurludur,

İş sağlığı ve güvenliği açısından havalandırma planlarının uygulanmasını ve hava ölçümlerini kontrol etme, denetleme ve olumsuz durumlarda ocak faaliyetlerini durdurma yetkisinde sahip;

c- Olay tarihinden önceki son iki yıl içerisinde S... A.Ş. Eynaz İşletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri, asli kusurlu,

Ocak havalandırma planını hazırlayan, onaylayan ve kontrol eden işletmecisi ve ruhsat sahibi;

d- İşveren;

e- İşveren Vekilleri;

f- TKİ- ELİ Kontrol Baş Mühendisi;

g- TKİ-ELİ Soma Kömürleri A.Ş. Eynaz ocağı kontrol mühendisleri, asli kusurludur.

Konuyla ilişkin olarak gerekli uyarı ve müdahalelerde bulunmayan;

h- Emniyet Basmühendisi;

i- Teknik Nezaretçi;

j- Daimi Nezaretçi;

k- İş Güvenliği Uzmanları, tali kusurludur.

3. Soma Kömür işletmeleri tarafından hazırlanan ve TKİ Genel Müdürlüğünce onaylanan 1. Revize Projesinin 20. sayfasında 2.18 başlığı altında verilen değerlendirmede, metan sorunu ile uğraşan bu tür ocaklarda çalışanların en kısa ve en kolay yolla yerüstüne naklinin çok önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bunun sağlanması için yeni bir planlama ile yeryüzüne bağlantılı galerilerin sürülmesi kararlaştırılmış, bu konuda 03.12.2010 tarihinde 7231 muhaberat no ile TKİ Müessese Müdürlüğünden izin istendiği belirtilmiştir. 08.12.2010 tarihli TKİ Müessese Müdürlüğü oluru ile birisi acil çıkış galerisi olmak üzere iki ayrı galeri en temiz hava girecek olup, yeni sürülecek galeri ile de hava çıkışı sağlanacağı belirtilmiştir. Ancak 1. Revize projesi Plan 2'de gösterilen bu galeri, üretim sınırlarında yapılan değişiklik neticesinde üretim rezervi içerisinde kalarak rezerv zayıflığının engellenmesi amacıyla oluşturulmamıştır. Olay esnasında kaçışı sağlayacak böyle bir yolun, iş güvenliği göz ardı edilerek ve sadece kömür rezervi düşünülerek iptal edilmesi nedeni ile;

a- TKİ Yönetim Kurulu Başkanı;

b- TKİ İşletme Dairesi Başkanı, asli sorumludur.

4. 1. Revize projesinde, sözleşmede belirlenen 1.500.000 ton/yıl üretimin gerçekleştirilebilmesi için, yer altı ve yerüstü çalışanların sayısı 2226 kişi olarak verilmiştir. Bu kapasitenin sağlanması için birisi yedek olmak üzere 2 adet 2500 m3/dakika kapasiteli vantilatör kullanıldığı beyan edilmiştir. 2012 yılında gerçekleştirilen kömür üretimi 3.816.015 ton, 2013 yılında ise bu rakam 3.566.457 ton'dur ve 2014 yılındaki havalandırma ölçümlerinin yapıldığı defterlerde, ocak çıkış havası debisinin 1980 m3/dakika civarında olduğu saptanmıştır. Bazı ayaklarda ölçülen hava hızlarının, sınır değeri olan 0.5 m/sn' nin

altında olduğu saptanmıştır. 2014 yılının Mart ayında, hak ediş dosyasından alınan sigortalı olarak prim yatırılan toplam işçi sayısı 3367 olarak belirlenmiştir. Üretimin iki katından fazlasına çıkarılmış, çalışan sayısının artırılmış olmasına rağmen, havalandırma sisteminin aynen korunmuş olması iş sağlığı ve güvenliği yönünden çok büyük bir ihmali ortaya koymaktadır.

Havalandırma ile ilgili yukarıda belirtilen uygunsuz durumu göz ardı ederek çalışmalarını sürdüren;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri;

c- Teknik Nezaretçi;

d- İş Güvenliği Uzmanları, asli kusurludur.

Revize projeyi onaylayan, ancak üretim ve havalandırma uygulamasını kontrol etmeyen,

e- TKİ Yönetim Kurulu Başkanı;

f- TKİ İşletme Dairesi Başkanı;

g- TKİ- ELİ Kontrol Baş Mühendisi, asli kusurludur.

2010 yılından olayın meydana güne kadar uygulamayı denetlemede gerekli özeni göstermeyen;

h- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları, asli kusurludur,

i- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.S. Eynez işletmesinde denetim yapan CSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri, tali kusurludur.

5. Yangın tehlikesi bulunan yer altı kömür işletmelerinde, yanmaya karşı gerekli önlemlerin alınması, kullanılan makine ve ekipmanların yanmaz veya zor tutuşur malzemelerden seçilmesi gerekmektedir. Grizulu ocak olarak sınıflandırılan Eynez yer altı işletmesinin tüm elektrikli ekipmanlarının anti-grizu veya alev sızdırmaz (EX-proff) olarak seçilmesi gerekmektedir. Gerçekleştirilen keşiflerde, yardımcı tahkimat malzemesi olan ahşap kamaların, PVC boruların ve bantların yangına karşı dayanıklı olmadığı, bant motorlarından bazılarının ve elektrik kablolarının bağlantı uç ekipmanlarının alev sızdırmaz olarak seçilmediği tespit edilmiştir. Yangına meyilli olan böyle bir işletmede, yangın riskine karşı gerekli altyapıyı oluşturmayan;

a- İşveren:

b- İşveren Vekilleri; asli kusurludur,

Gerekli uyarıları yapmayan ve müdahalelerde bulunmayan;

c- Teknik Nezaretçi;

d- İş Güvenliği Uzmanları, tali kusurludur.

Denetleme ve işi durdurma yetkisine sahip;

e- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynaz İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları, asli kusurludurlar.

f- 2010 yılından olay tarihine kadar S... A.Ş. Eynaz İşletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri, asli kusurludur.

6. Çalışanların kullanımına verilen ve yangın esnasında işçilerin güvenli bölgeye kaçışlarına yardımcı olacak CO gaz maskelerinin kontrol kayıtlarının düzenli tutulmadığı ve rutin kontrollerin düzenli olarak yapıp yapılmadığı anlaşılamamıştır. Tanık ifadelerinden, olay esnasında bazı CO maskelerinin işlevini yerine getirmediği, çalışanların zimmetinde bulunan maskelerin kontrollerinin uzun süre yapılmadığı anlaşılmıştır.

CO gaz maskelerinin kontrol kayıtlarını denetlemekle görevli olan ve yaptırım gücünü uygulayan;

a- 2010 yılından olay tarihine kadar S... A.Ş. Eynaz İşletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri, asli kusurludur.

b- İşveren;

c- İşveren Vekilleri;

d- Teknik Nezaretçi;

e- İş Güvenliği Uzmanları, asli kusurludur.

7. Teknik nezaretçi defterinin düzenli tutulmadığı, son 4 kaydın nüshalarının defterde kaldığı, tehlike sınırlarının aşılmış olmasına rağmen, tehlikeli gaz değerleri için defterde herhangi bir ibareye rastlanılmadığı yapılan incelemelerden anlaşılmıştır. Gaz ölçüm defterlerinden elde edilen veriler ile sensörlerden elde edilen verilerin birbirlerini tutmaması nedeniyle kayıtların rastgele tutulduğu tespit edilmiştir.

Ölçüm anomalilerinin gözlenmeye başladığı 2014 yılı başından itibaren defterlerin tutulmasından, ölçümlerin yapılması ve kayıt altına alınmasından sorumlu;

a- İşveren:

b- İşveren Vekilleri;

c- Teknik Nezaretçi;

d- İş Güvenliği Uzmanları;

e- Ocak Havalandırma Mühendisi;

f- Gaz Ölçümlerinden Sorumlu Mühendisler;

g- İş Güvenliğinden Sorumlu Vardiya Amirleri, asli kusurludur.

8. Ocak havalandırmasının karmaşık yapısı nedeniyle daha fazla sensör ile kontrol edilmesi gerekirken, yeterli sayıda gaz ve sıcaklık sensörü bulunmamaktadır. Ocak sıcaklığı, sadece ocak hava çıkışında bulunan bir adet sensör ile kontrol edilmektedir. Vardiyalarda, ocak içi havasının sıcaklık ve gaz içeriği farklı bölümlerinde kontrol edilip kayıt altına alınması gerekmektedir. CO için ölçüm yapan sensörlerden 9 adeti düzgün veri üretmemesine rağmen bu durum göz ardı edilmiş, gereken tedbirler alınmamıştır.

Sensörlerin kontrolünü yapma zorunluluğu bulunan, elde edilen verileri değerlendirmekle görevli olan, ancak bunları ihmal eden;

a- Teknik Nezaretçi;

b- İş Güvenliği Uzmanları;

c- Ocak Havalandırma Mühendisi;

d- Gaz Ölçümlerinden Sorumlu Mühendisler;

e- İş Güvenliğinden Sorumlu Vardiya Amirleri;

f- TKİ- ELİ Kontrol Baş Mühendisi;

g- TKİ- ELİ S... A.Ş. Eynez ocağı kontrol mühendisleri, asli kusurludur.

9. Soma Kömürleri işletmesi, Eynez yer altı kömür sahasının bazı bölümlerinde, tek bir bacadan üretim yapılması nedeniyle tehlikeli olduğu için kullanımı sakıncalı olan Kara Tumba yöntemiyle üretim yapıldığı, imalat planlarında ve hak edişlerde verilen planlarda görülmektedir.

Yeraltında çalışan sayısının artmasına ve risk faktörünün yükselmesine neden olan bu yöntemin, daha fazla kömür kazanılması için kullanılmasına izin veren ve bunları denetleme ve güvenli olmadığı için durdurma yetkisine sahip olmasına rağmen gerekli müdahaleyi yapmayan;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri;

c- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri;

d- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları;

e- TKİ Yönetim Kurulu Başkanı;

f- TKİ İşletme Dairesi Başkanı;

g- Teknik Nezaretçi, asli kusurludur.

10. S... İşletmesine ait 2013 ve 2014 yılları Termin Takip kayıtları incelendiğinde, aylar ve yıllar bazında programlanan üretimden 2-2,5 kat fazla üretim yapıldığı anlaşılmaktadır (2013 yılı için programlanan üretim 1.500.000 Ton, gerçekleşen üretim 3.566.456 Ton). Bu

sonuçlar, işletmede 'Üretim Zorlaması' olduğunu ve işçilerin ifadelerinde de belirttiği gibi fazla çalışmaya zorlandıkları savını doğrulamaktadır. Üretim zorlaması beraberinde alınması gereken tedbirlerin alınmamasına ve tehlikeli çalışma koşullarının oluşmasına yol açmıştır.

Üretim zorlamasını gerçekleştirmesi nedeni ile;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri;

c- TKİ Yönetim Kurulu Başkanı;

d- TKİ İşletme Dairesi Başkanı; asli kusurlu,

Üretim artışını karşılayacak gerekli proje değişikliklerini talep etmeyen ve buna bağlı yıllık üretim faaliyet raporlarını denetlemeyen;

e- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları, asli kusurludur,

Denetimlerinde işletme projesi, program ve üretim farklılıklarını göz önüne alarak kapsamlı denetleme yapmayan;

f- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez işletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri, asli kusurludur.

11. ... [Y]önetmelikte belirtilen, 'vanilatör ve aspiratörlerin, gerektiğinde, hava akımını ters yöne çevirebilecek tipte düzenlenmiş olmalıdır' koşulu ocağa yerine getirilmemiştir. Bu durum kurtarma faaliyetlerinde olumsuz etki yaratmıştır. Ocağın girişinde bulunan ana havalandırma fanının bu teknolojik özelliğe sahip olmadığı tespit edilmiştir. Olayın başlamasından sonra hava akışının yönünü ters çevirmek için verilen karar sonucunda ocağa gönderilen hava miktarının önemli ölçüde azaldığı tanık ifadelerinden anlaşılmıştır.

Bu teknik zorunluluğu yerine getirmeyen;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri, asli kusurludur.

12. Eynez yer altı ocağı tek hat şeması üzerinden elektrik projesi incelendiğinde trafo, SF6 gazlı kesicilerin ve enerji taşıma kablolarının, bazı hatlarda uygun olmadığı sonucuna varılmıştır. İşletmenin elektrik sistemi, madenin çalıştırılması için güvenilir değildir.

İşletme projesi içerisinde, elektrik projelerinin MİGEM'e sunulması ve onay alınması gerekmektedir. Ancak bu işlemin yerine getirilmediği belirlenmiştir. Bu nedenle;

a- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları;

b- İşveren;

c- İşveren Vekilleri, tali kusurludur.

13. Maden ocağında kullanılan gaz sensörlerinin akredite bir kurum veya kuruluş tarafından kalibrasyonlarının yapılmadığı anlaşılmıştır. Şebeke enerjisi kesildiğinde yedek elektriksel güç (akü ve kesintisiz güç kaynağı) kaynakları ile sensörler beslenmelidir. Bu faciada sensörlerin yedek güç kaynaklarının yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun 24/08/2010 tarihli 'Merkezi Gaz İzleme Sistemi (MGİS) Yönergesi' esas alındığında;

Alt yapının kurulup çalıştırılmasından sorumlu;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri;

c- Merkezi Gaz İzleme Sisteminde görevli yetkili personel, asli kusurlu,

Kontrol ve denetim yetkisi olan;

d- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri;

e- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları, tali kusurludur.

14. Kaza esnasında, olay yerindeki haberleşme cihazlarının çalışmadığı ifadelerden anlaşılmaktadır. Haberleşme cihazlarının ve aksesuarlarının yer altı standartlarına uygun olmadığı belirlenmiştir. Elektrik panolarında kablo eklerinin standart dışı bakırların birbirine sarılması ile yapıldığı, plastik bantlarla sarıldığı tespit edilmiştir. Olay yerinin boşaltılması için haberleşme en önemli unsurdur. Haberleşme cihazlarının çalışmaması ve merkezi alarm sisteminin bulunmaması, tahliyenin gecikerek olayın büyümesi hususundaki en önemli unsurlardan birisidir. Bu nedenle gerekli tedbirleri almamış olan;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri asli kusurludur,

Projeleri kontrol etmeyen ve gerekli denetimleri yapmayan;

c- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri;

d- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları, asli kusurludur.

15. Çalışılan kömür damarlarının yangına müsait oluşu dikkate alınarak özellikle terk edilen eski üretim alanlarının kontrolünün yapılarak kömür yangınlarına karşı gerekli önlemler alınmamıştır. Uygulanan üretim yöntemi, göçük içerisinde çok fazla yanmaya müsait kömür bırakmaya meyilli olması nedeniyle, yangına elverişli kömür ocakları için uygun değildir. Bu yöntem ile üretime karar veren ve bunu onaylayarak üretimin devam etmesini sağlayan;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri;

c- TKİ İşletme Dairesi Başkanı; asli kusurludur,

İşletme projesine onay veren,

d- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları; asli kusurludur,

Takibini yapan ve iş güvenliği açısından denetleme ve işi durdurma yetkisi olan;

e- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri, tali kusurludur.

16. Çok Tehlikeli İş sınıfı kapsamına giren yer altı maden işletmelerinde yapılması gereken Risk Değerlendirmelerinin içerisinde ocak yangınlarına karşı kapsamlı bir Risk Değerlendirmesi ve alınacak önlemlere ilişkin bir bölüm mevcut değildir. Bu durum büyük bir eksiklik yaratmaktadır. Risk değerlendirmesini gerçekleştirecek eleman ve denetleyecek kurum olan;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri;

c- İş Güvenliği Uzmanları;

d- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri, asli kusurludur.

17. Çalışanlara işe başlamadan önce verilmesi gereken en az 32 saatlik mesleki eğitim, işe başlamadan önce verilmesi ve her yıl tekrarlanması zorunlu 16 saatlik iş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri tam olarak verilmemiştir. Yine tanık ifadelerinden, söz konusu eğitimlerin gerçek anlamda yaptırılmadan belgelendirildiği, tekrarlama eğitimlerinin ise yaptırılmadığı kanaatine varılmıştır. Bu durumda;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri, asli kusurludur.

18. İşverenin, 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası ve ilgili yönetmelik hükümleri uyarınca, en az biri A sınıfı uzman olmak üzere 3 adet iş Güvenliği Uzmanı ataması ve çalışan sayısının 3000 civarında olması nedeniyle bu kişilere iş Güvenliği dışında herhangi bir iş vermemesi gerekirdi. Bu yasal gerekliliği, yeterli bilgi ve deneyimi olmayan iş güvenliği uzmanlarına görev vererek yerine getiren ve ek farklı işlerle görevlendiren;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri, asli kusurludur.

19. İşyerinde tahliye amaçlı bir planlama söz konusu değildir. Çalışanların işyerlerini terk edebilecekleri kısa ve alternatif yollar yapılmamış, herhangi bir tehlike durumunda tüm çalışanları uyarabilecek bir alarm sistemi, haberleşme sistemi ve yönlendirme levhaları kurulmamıştır. Bu nedenle, ilgili mevzuatı dikkate almayan;

a- İşveren;

b- İşveren Vekilleri, asli kusurludur.

Gerekli denetimler neticesinde tehlikeli durumu belirleyip gerekli önlemlerin alınmasını sağlamayan;

c- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletmesinde denetim yapan ÇSGB İş Teftiş Kurulu İş Müfettişleri;

d- 2010 yılından olay tarihine kadar, S... A.Ş. Eynez İşletme Projelerini inceleyen, denetleyen ve onay veren yetkili MİGEM kontrol ve denetleme elemanları, asli kusurludur.

20. Türkiye Kömür İşletmeleri tarafından, önce P... A.Ş.'ne daha sonra S... A.Ş.'ne 'Hizmet Alım Sözleşmesi ile Verilen ihale Konusu 15.000.000 Ton Kömür Üretim işi' 4857 sayılı İş Kanunu hükümleri açısından muvazaalı (hileli) olarak görülmektedir. Konuya ilişkin olarak hem Sayıştay KİT raporlarında, hem de TKİ tarafından yayımlanmış olan 2013 yılı Faaliyet Raporunda bu duruma dikkat çekilmiştir.

Asli görevi kömür işletmeciliği olan, gerekli bilgi birikimi ve teknik personel desteğine sahip Türkiye Kömür İşletmeleri'nin, asıl işi olan yer altı kömür üretimini, hizmet alım sözleşmesi ile, iş güvenliğini göz ardı ederek, maliyet kaygısıyla alt işverene devretmesi nedeniyle;

a- TKİ Yönetim Kurulu Başkanı;

b- TKİ İşletme Dairesi Başkanı, asli kusurludur.”

18. Vekilleri aracılığıyla Cumhuriyet Başsavcılığına 27/10/2014 tarihinde dilekçe veren başvuruçular Elif Yılmaz, Onur Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Hacer Yılmaz, Katriye Yılmaz, Abdülkadir Yılmaz, Gülşen Ejdar, Mefaret Akdağ, Yiğit Ahmet Akdağ, Nurcan Akdağ ve Ahmet Akdağ; başka hususlar yanında S... A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı ile Yönetim Kurulu üyelerinin, Genel Müdür'ün, İşletme Müdürü ile yardımcılarının, emniyet başmühendisinin, ocak daimî nezaretçisinin, teknik nezaretçinin, iş güvenliğinden sorumlu vardiya amirlerinin, iş güvenliği uzmanlarının, ocak havalandırma mühendisinin, sensör kayıtlarından sorumlu teknik personelin, gaz ölçümünden sorumlu mühendislerin, TKİ Yönetim Kurulu Başkanı ile üyelerinin, TKİ İşletme Dairesi Başkanı'nın, TKİ İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürü'nün, ELİ Müessese Müdürü'nün, ELİ kontrol başmühendisleri ile mühendislerinin, Maden İşleri Genel Müdürü ile bu kurumun denetim ve kontrol elemanlarının, Çalışma Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanı ile 2010 yılından itibaren olay yerinde denetim yapan iş müfettişlerinin ve Enerji Bakanlığına bağlı enerji kalitesi kistasları denetimini yapan yetkililerin de olaydan sorumlu olduğu öne sürmüştür.

19. Yürüttüğü soruşturma sonunda ELİ Müdür Yardımcısı A.U., S... A.Ş.'nin bir önceki Yönetim Kurulu Başkanı A.G. ve S... A.Ş.'nin hissedarı, yöneticisi ya da çalışanı olan kırk iki kişi hakkında kovuşturmasızlık kararı veren Cumhuriyet Başsavcılığı, aralarında ELİ'de görevli bazı kontrol başmühendisleri ile mühendislerinin de bulunduğu 45 kişi hakkında -ki ELİ Müdürlüğü çalışanları dışındakiler şirket hissedarı, yöneticisi veya çalışanıdır- olası kasıtlı öldürme ve netice sebebiyle ağırlaşmış yaralama veya bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümü ile birden fazla kişinin yaralanmasına neden olma ya da taksirle birden fazla kişinin ölümü ile birden fazla kişinin yaralanmasına neden olma suçlarını

işledikleri iddiasıyla Akhisar Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) nezdinde kamu davası açılması için fezleke düzenleyip soruşturma evrakını Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Kovuşturmazlık kararının ilgili kısmı şöyledir:

“...

Maktul Şüpheliler [S.Y.], [M.E.], [K.K.] ve [H.D.nin] eylemleri değerlendirildiğinde; her ne kadar olay ile ilgili hakkında kamu davası açmayı gerektirir yeterli delil olsa da şüphelilerin 13/05/2014 tarihinde meydana gelen olayda hayatını kaybetmesi nedeniyle 5237 Sayılı TCK' nın 64 maddesi gereğince haklarında kovuşturma işleminin yapılamayacağını anlaşıldığı,

Diğer şüphelilerin eylemleri değerlendirildiğinde; şüpheliler hakkında 05/09/2014 tarihli Bilirkişi Asli raporunda herhangi bir kusur belirtilmediği, şüphelilerin üzerilerine atılı suçu işlediklerine dair somut herhangi bir delilin elde edilemediği ve yeterli şüphenin oluşmadığı tüm soruşturma dosya kapsamından anlaşılmakla;

Maktul şüpheliler ve şüpheliler hakkında AYRI AYRI KAMU ADINA KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA... [karar verildi.]”

20. Başvurucular Elif Yılmaz, Hacer Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Abdulkadir Yılmaz, Katriye Yılmaz, Gülşen Ejdar, Onur Yılmaz, Mefaret Akdağ, Yiğit Ahmet Akdağ, Nurcan Akdağ ve Ahmet Akdağ'ın 27/10/2014 tarihli dilekçelerinde yazılı hususları da tekrar ederek vekilleri aracılığıyla kovuşturmasızlık kararına yaptıkları itiraz Akhisar Sulh Ceza Hâkimliğinin (Ceza Hâkimliği) 16/12/2014 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Anılan karar başvuru vekiline 5/1/2015 tarihinde tebliğ edilmiştir.

b. Fezlekeden Sonraki Süreç

21. Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı, Cumhuriyet Başsavcılığının haklarında fezleke düzenlediği kırk beş şüpheli hakkında olası kasıtlı öldürme ve netice sebebiyle ağırlaşmış yaralama veya bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümü ile birden fazla kişinin yaralanmasına neden olma ya da taksirle birden fazla kişinin ölümü ile birden fazla kişinin yaralanmasına neden olma suçlarından Ceza Mahkemesi nezdinde kamu davası (ana dava) açmıştır. İddianameye göre haklarında kamu davası açılan kişiler ile bu kişilerin yaptığı görevler ekli 2 No.lu listede yer almaktadır.

22. Başvurucular söz konusu davada katılan sıfatıyla yer almışlardır.

23. Olayın şüphelilerinden E.E. müdafii aracılığıyla Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığına gönderdiği 22/12/2014 tarihli dilekçesinde, aralarında S.D.nin de bulunduğu altı daimî nezaretçinin maden ocağında görev yaptığını ve bu kişilerden birinin olay esnasında vefat ettiğini iddia etmiştir. Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı, bilirkişi raporunda daimî nezaretçilere de kusur atfedilmesine rağmen soruşturmada daimî nezaretçilerin tespit edilmediğini belirterek söz konusu dilekçeyi Cumhuriyet Başsavcılığına iletmıştır.

24. Cumhuriyet Başsavcılığı, S.D.nin daimî nezaretçi olarak görev yapmadığı gerekçesiyle kovuşturmasızlık kararı vermiş ancak daimî nezaretçi olduğunu tespit ettiği M.E. hakkında bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümü ile birden fazla kişinin yaralanmasına neden olma suçundan Ceza Mahkemesi nezdinde kamu davası açılması için M.E. ile ilgili soruşturma evrakını Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Anılan

fezlekeye istinaden Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığınca açılan kamu davası Ceza Mahkemesi tarafından ana dava ile birleştirilmiştir.

25. Bazı katılanların S... A.Ş.'nin önceki Yönetim Kurulu başkanı olan A.G.'nin de olaydan sorumlu olduğu iddiasıyla verdikleri dilekçeyi Ceza Mahkemesi 2/9/2015 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığına iletmıştır. Anılan dilekçeye istinaden Cumhuriyet Başsavcılığı derhâl bir soruşturma başlatmıştır.

26. Ceza Mahkemesi, sanıklardan Hi.K. ve H.A.'nın daimî nezaretçi olduğunu ancak iddianamede bundan söz edilmediği hususunu 2/9/2015 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığının dikkatine sunmuştur. Bunun üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı adı geçen sanıklar hakkında bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümü ile birden fazla kişinin yaralanmasına neden olma suçundan fezleke düzenleyip soruşturma evrakını Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiş, Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığı da fezlekeye istinaden Ceza Mahkemesinde kamu davası açmıştır. Bu dava da Ceza Mahkemesince ana dava ile birleştirilmiştir.

27. Olayda vefat eden bazı kişilerin yakınlarınca açılan tazminat davalarında alınan birkaç bilirkişi raporunu temin eden Ceza Mahkemesi; hepsi akademik unvana sahip maden, jeoloji, iş güvenliği, elektrik, iş hukuku veya ceza hukuku alanında uzman olan kişilerden oluşan bilirkişi heyetinin refakatıyla 5/2/2016 tarihinde olayın meydana geldiği maden ocağında keşif yapmıştır.

28. Keşifte hazır bulunan on bir kişilik bilirkişi heyetince hazırlanan raporda başka hususlar yanında şu tespitlere yer verilmiştir:

i. Olayın meydana gelmesindeki temel neden eski imalattan sızan/üflenlen gazlar ve yanıcı gazların tutuşmasına bağlı olarak bant üzerinde taşınan kömürlerin, lastik konveyör (taşıyıcı, bir malzemenin bir noktadan başka bir noktaya aktarılmasını sağlayan düzenek) bandının, ortamdaki kömür tozlarının, elektrik kablolarının, ağaç tahkimatın (maden yatağında açılan bir kanalın çökmesini önlemek amacıyla sağlamlaştırma), mazot, yağ vb. ile plastik boruların yanması sonucunda oluşan gaz ve dumandır.

ii. Ocağın bir bölmesinde meydana gelen ve mücadelesi zor olsa da lokal kalabilecek olay; ani gelişmesi, olumsuz ocak yapısı ve mevzuata aykırı bazı uygulamalar nedeniyle facia boyutuna ulaşmıştır.

iii. Büyük payın S... A.Ş. üst düzey yetkili idari ve teknik elemanlarında olduğu ön koşuluyla Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan bilirkişi raporundaki kusur atfları yerindedir.

iv. Haklarında dava açılmayan S... A.Ş.'nin önceki Yönetim Kurulu başkanı olan A.G. ve Yönetim Kurulu Üyesi M.Y. ile S... A.Ş.'nde genel müdür teknik yardımcısı olan Ha.K., eğitim mühendisi olan Mu.B., acil durum yöneticisi olarak görünen Işıklar İşletmesi Müdürü H.E. de olayın meydana gelmesinden sorumludur.

v. Yetki ve statüleri dikkate alındığında S... A.Ş.'ndeki görevleri elektrik başmühendisi, hazırlık üç vardiya amiri, mekanize ayak üç vardiya amiri, klasik ayak vardiya mühendisi, mekanize ayak vardiya mühendisi, vardiya mühendisi,

vardiya teknikeri ya da gaz izleme personeli olan yirmi üç sanığın ve ELİ kontrol mühendisi olan beş sanığın olayın meydana gelmesinde kusurları bulunmamaktadır.

29. Bilirkişi raporunun bir örneğini alan Cumhuriyet Başsavcılığı; A.G. hakkındaki soruşturmayı (bkz. § 25) bilirkişi raporunda kusur atfedilen M.Y., Ha.K., Mu.B. ve H.E.yi de içerecek şekilde genişletmiş ve A.G., Ha.K. ile E.K. hakkında daha önce verilen kovuşturmasızlık kararının Ceza Hâkimliğince kaldırılması üzerine söz konusu kişiler hakkında da Ceza Mahkemesinde kamu davası açılması için soruşturma evrakını Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığınca açılan dava, Ceza Mahkemesince ana dava ile birleştirilmiştir.

30. Yaptığı yargılama sonunda bilinçli taksirle veya taksirle birden fazla kişinin ölümü ile birden fazla kişinin yaralanmasına neden oldukları gerekçesiyle on dört sanığın süreli hapis cezalarıyla cezalandırılmasına karar veren Ceza Mahkemesi, olayın meydana gelmesinde taksir derecesinde dahi olsa kusurlarının bulunmadığı gerekçesiyle aralarında S... A.Ş.nin önceki Yönetim Kurulu Başkanı A.G., Yönetim Kurulu Üyesi M.Y., Genel Müdür Teknik Yardımcısı olan Ha.K. ve ELİ'de görevli kontrol başmühendisleri ile mühendislerinin de bulunduğu diğer sanıkların beraatine karar vermiştir.

31. Ceza Mahkemesi 12/7/2018 tarihinde denetim görevlerini ihmal ettikleri gerekçesiyle kazanın yaşandığı ocağa ilişkin asli denetim görevi bulunan kurumlar hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Bu suç duyurusu nedeniyle yeni bir soruşturma başlatan Cumhuriyet Başsavcılığı, soruşturmaya devam etmek için Ceza Mahkemesince verilen kararın kesinleşmesini beklemektedir.

32. İlk derece mahkemesi Cumhuriyet savcıları ve başvuruçular dâhil bir kısım katılan ile mahkûm olan sanıklar tarafından yapılan istinaf başvurularını 18/4/2019 tarihinde inceleyen İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi (İstinaf Dairesi) olayın meydana gelmesinde ve neticenin doğmasındaki temel kusurların maden ocağına daha önce eski imalat sahalarında biriken, oturma ve göçme nedeniyle ocağın içine doğru püsküren yoğun zehirli gazlar ve ocakta çıkan yangın nedeniyle oluşan zehirli gazların ocağın içine girmesinin engellenememesi ve tahliyesinin sağlanamaması ile işçilerin bu zehirli gazlardan korunamamaları ve zamanında tahliyelerinin sağlanamaması noktasında toplandığı tespitinde bulunmuş; bazı sanıklar hakkında kurulan hükümlerde bulunan güvenlik tedbirleriyle ilgili bölümleri çıkarıp istinaf başvurusuna konu karardaki bazı ifadelerle yazım hatalarını da düzelterek istinaf başvurularını esastan reddetmiştir.

33. Temyiz Formu'na göre İstinaf Dairesince verilen karar, İzmir Bölge Adliyesi Cumhuriyet savcısı, on dört sanık ve aralarında başvuruçuların da bulunduğu bazı katılanlarca temyiz edilmiş olup Ceza Mahkemesince verilen karar bu nedenle kesinleşmemiştir.

2. Haklarında Soruşturma İzni İstenen Kişilere İlişkin Soruşturma

34. Cumhuriyet Başsavcılığı 27/5/2014 tarihinde görevlerini ihmal ettikleri yönünde şüphe olduğu gerekçesiyle maden ocağının denetimini yapan görevliler ve Çalışma Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürü hakkında Çalışma Bakanlığı ile Enerji Bakanlığından soruşturma izni istemiştir.

35. Başvurucu Naciye Kaya 14/4/2015 tarihinde vekili aracılığıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına bir dilekçe vermiş ve olayın meydana gelmesinden Enerji Bakanı ile Çalışma Bakanı'nın, Maden İşleri Genel Müdürlüğü yetkililerinin, TKİ yetkililerinin ve Enerji Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığı müfettişleri ve yetkililerinin de sorumlu olduğunu iddia etmiştir. Bakanlarla ilgili soruşturmayı tefrik eden Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, diğer kişilerle ilgili soruşturmada yetkisiz olduğuna karar verip soruşturma evrakını Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı söz konusu soruşturmayı kamu görevlileri hakkında yürütülen soruşturma ile birleştirmiştir.

a. Çalışma Bakanlığı Görevlileriyle İlgili Süreç

36. Çalışma Bakanlığı, aleyhlerinde ön inceleme yürüttüğü İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürü ile iş başmüfettişi, iş müfettişi veya iş müfettiş yardımcısı olan on iki kişi hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı ve başvuru Ahmet Akdağ ile bazı kişiler bu karara Danıştay Birinci Dairesi (Birinci Daire) nezdinde itiraz etmiştir.

37. Birinci Daire 4/12/2014 tarihinde 5/9/2014 tarihli bilirkişi raporunda yer alan iş müfettişleriyle ilgili tespitlere işaret ederek eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle soruşturma izni verilmemesine dair kararın kaldırılmasına karar vermiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

“ ...

...2009-2014 yılları arasında anılan maden ocağını denetleyen iş müfettişlerinin denetim görevlerinin kapsam ve konuları dikkate alınarak raporda belirtilen aykırılıkları/olumsuzlukları tespit edip etmedikleri, düzenledikleri raporlarda bu tespitlere yer verip vermedikleri, anılan hususlarda işlem yapılmasını önerip önermedikleri veya işlem tesis edip etmedikleri, bu bağlamda söz konusu işlemleri tesis etmekle yetkili ve görevli birimler de belirlenerek iş müfettişlerinin görevleri kapsamındaki gerekli işlemleri yapip yapmadıkları hususlarının ayrıntılı olarak araştırılması, bilirkişi raporundaki tespitler ve belirlenen kusur durumlarına göre ön inceleme konusu eylemlerin ve bu eylemlerde sorumluluğu bulunanların belirlenmesi gerektiğinden, itirazın kabulüyle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının 26.8.2014 tarih ve İTK-04 sayılı soruşturma izni verilmemesine ilişkin kararının eksik inceleme nedeniyle kaldırılmasına, yukarıda belirtilen şekilde yeniden ön inceleme yapılmak ve rapordaki tespitlere göre isnat edilen eylemler ayrıştırılmak suretiyle bu eylemlerde sorumluluğu bulunan bütün ilgililerin ismen ve görev ünvanlarıyla tespit edilmesi, bu kişilerin isnat edilen eylemlerle illiyet bağları ve sorumlulukları irdelenerek bütün ilgililer hakkında soruşturma izni verilmesine veya verilmemesine ilişkin yeni bir karar verilmesi[ne] ... karar verildi.”

38. 9/3/2015 tarihinde Çalışma Bakanlığına bir müzekkere yazan Cumhuriyet Başsavcılığı, Birinci Daire tarafından verilen karar sonrasında herhangi bir ön inceleme yapıp yapılmadığını sormuş ve soruşturma izni verilmesini talep etmiştir.

39. Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığında (Teftiş Kurulu) görevli bir başmüfettiş, iki müfettiş ve üç müfettiş yardımcısı tarafından hazırlanan 28/7/2015 tarihli ön inceleme raporunda; ön inceleme için öngörülen yasal süre içinde yeni bilirkişi incelemesi yaptırılmasının mümkün olmadığı belirtilmiş ancak soruşturma aşamasında alınan 5/9/2014 tarihli bilirkişi raporundaki kusur tespitlerinin genel ve hukuki yönden mesnetsiz olduğu ileri sürülerek teknik değerlendirmeler yanında hukuki değerlendirmeler de yapabilecek, uzman

kişilerden oluşan yeni bir bilirkişi heyetinin maden kazasını incelemek üzere görevlendirilmesinin uygun olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca ön inceleme raporunda, kazanın asıl oluş nedeni ve bu nedenin ortaya çıkmasında sorumluluğu bulunanlar hakkında yeterli delil ve emareye ulaşılamadığından soruşturma izni verilmemesi gerektiği izhar edilmiştir.

40. Çalışma Bakanı 7/9/2015 tarihinde Teftiş Kurulu görevlilerince hazırlanan 28/7/2015 tarihli ön inceleme raporunu esas alarak İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürü ile iş başmüfettişleri ve müfettişleri hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Bu karara Cumhuriyet Başsavcılığı ve birkaç kişi haricinde başvuru Elif Yılmaz, Onur Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Hacer Yılmaz, Katriye Yılmaz, Abdulkadir Yılmaz, Gülşen Ejdar, Mefaret Akdağ, Yiğit Ahmet Akdağ, Nurcan Akdağ, Ahmet Akdağ ve Naciye Kaya itiraz etmiştir.

41. Ön incelemedeki tespitlerden hareketle haklarında ön inceleme yapılanların eylemleri ile maden kazasının meydana gelmesi arasında doğrudan bir illiyet bağı kurulamadığı sonucuna ulaşan Birinci Daire;

i. 10/12/2015 tarihli ve E.2015/1720, K.2015/1723 sayılı kararla başvuru Elif Yılmaz, Onur Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Hacer Yılmaz, Katriye Yılmaz, Abdulkadir Yılmaz, Gülşen Ejdar, Mefaret Akdağ, Yiğit Ahmet Akdağ, Nurcan Akdağ ve Ahmet Akdağ'ın itirazını,

ii. 14/4/2016 tarihli ve E.2016/5, K.2016/513 sayılı kararıyla da başvuru Naciye Kaya'nın itirazını reddetmiştir.

42. Birinci Dairenin 10/12/2015 tarihli kararının ilgili kısımları şöyledir:

“..

...[M]aden ocağının işçi sağlığı ve iş güvenliği yönünden gerekli denetimlerinin yapıldığı, iş müfettişlerince denetim görevinin yerine getirildiği,

Maden ocağını teftişten önce işveren veya vekiline haber verildiği ve teftiş yapılacak güzergahın, ocağın hangi panosunda inceleme yapılacağına bildirildiği iddiasına yönelik olarak somut bir delil bulunmadığı, diğer taraftan, ocağa yüzeysel olarak denetleme yapıldığı, tünellere inmeden, sorunsuz ve havadar alanların incelendiği, antigrizu malzeme olarak gösterilen panoları ve elektrik motorlarının yeterince incelenmediği, rastgele seçilen işçiler yerine önceden seçilen ve ne söylemeleri gerektiği bildirilen işçilerle görüşüldüğü, gaz izleme ile ilgili kayıtların geriye dönük olarak incelemesinin yapılmadığı iddialarının incelenmesinde, tanık ifadelerine başvurulduğu, bu tanıkların [A.Ç., E.E., İ.A. ve M.A.G.Ç.] ifadelerinde, iş müfettişlerince yapılan denetimlerde maden ocağına inildiği, tüm malzemenin kontrol edildiği, gaz izleme ölçüm kayıtlarının tutulduğu defterlerin denetlendiği hususlarının belirtildiği, konuyla ilgili ön incelemede, ilgililerin kendilerine verilen görevleri anılan mevzuat kapsamında yerine getirmiş oldukları sonucuna ulaşıldığı görülmüştür.

Bu ön incelemedeki tespit ve değerlendirmelerden hareketle, anılan ocağın kontrol ve denetimine ilişkin olarak mevzuat uyarınca İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürü ile iş müfettişlerine verilen görevlerin gereği gibi yerine getirilerek ocağın kontrol ve denetiminin yapıldığı sonucuna ulaşıldığı, bu denetimler sonucunda gerekli işlemlerin tesis edilmesinin ve işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin gerekli tedbirlerin alınmasının sağlandığı, nitekim söz

konusu maden kazasından önce en son 13,14,17,18.3.2014 tarihlerinde ocağın genel denetiminin yapıldığı, bu denetimler sonucunda düzenlenen 27.3.2014 tarih ve 8 sayılı raporda, ocakta işçi sağlığı ve iş güvenliği yönünden eksiklik tespit edilemediğinin belirtildiği, madencilik faaliyetinin süreklilik arz etmesi nedeniyle belirli zaman aralıklarında denetim ve kontrol gerçekleştiren iş müfettişlerinin maden ocaklarındaki her türlü faaliyet/eylem/kaza sebebiyle sorumlu tutulmalarının mümkün olmadığı, işveren ve işçiler tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin denetim zamanları dışında gözlemlenmesinin mümkün olmadığı, bu nedenle denetim zamanları dışında ocaktaki faaliyetlerden ilgililerin sorumluluklarının olamayacağı, kaldı ki, ilgililerin geçmişte yaptıkları denetimlerde usulsüzlük olduğu, denetimlerde bazı hususları gizledikleri veya olduğundan farklı gösterdikleri veya bu denetimler sonucunda düzenledikleri raporların eksik, yanlış, yanıltıcı ve hatalı olduğu yolunda somut tespitler bulunmadığı, haklarında ön inceleme yapılanların eylemleri ile maden kazasının meydana gelmesi arasında doğrudan bir illiyet bağı kurulamadığı anlaşılmıştır.

Öte yandan, maden kazasıyla ilgili devam eden yargılamada ocağın denetimlerinde usulsüzlükler bulunduğu yolunda delil, bilgi ve belge elde edilmesi halinde sorumlular hakkında yeniden ön inceleme yapılabileceği de açıktır.

Açıklanan nedenlerle ilgililere isnat edilen eylemin, haklarında soruşturma yapılmasını gerektirecek nitelikte bulunmadığı anlaşıldığından, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının soruşturma izni verilmemesine ilişkin 7.9.2015 tarih ve İTK-04 sayılı kararına yapılan itirazların reddine ... karar verildi.”

43. Birinci Daire, başvuru Naciye Kaya'nın itirazını reddederken 10/12/2015 tarihli kararındaki gerekçeleri kullanmıştır.

44. Birinci Daire tarafından verilen 10/12/2015 tarihli karar başvuru Elif Yılmaz, Onur Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Hacer Yılmaz, Katriye Yılmaz, Abdulkadir Yılmaz, Gülşen Ejdar, Mefaret Akdağ, Yiğit Ahmet Akdağ, Nurcan Akdağ ve Ahmet Akdağ vekiline 12/7/2016 tarihinde; 14/4/2016 tarihli karar ise başvuru Naciye Kaya vekiline 13/7/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

b. Enerji Bakanlığı Görevlileriyle İlgili Süreç

45. Cumhuriyet Başsavcılığı 30/9/2014 tarihinde 5/9/2014 tarihli bilirkişi raporuna istinaden, olay tarihinden geriye doğru son iki yıl içinde denetlemede görev almış olup da daha önce haklarında soruşturma izni verilen kişiler dışında kalan ancak 2010 yılından sonra ilgili maden ocağına ilişkin işletme projelerini inceleyen, denetleyen veya bu projelere onay veren görevliler ile Maden İşleri Genel Müdürü, TKİ Yönetim Kurulu Başkanı ve TKİ İşletme Dairesi Başkanı hakkında Enerji Bakanlığında soruşturma izni talep etmiştir. Talep dilekçesinde bahsi geçen soruşturma izni verilmesine ilişkin kararın içeriği tespit edilememiştir.

46. Enerji Bakanı 25/11/2014 tarihinde aleyhlerinde ön inceleme yürütülen Maden İşleri Genel Müdürü, Maden İşleri Genel Müdür Yardımcısı, iki daire başkanı, iki müdür, üç mühendis, on beş Maden Tetkik Heyeti üyesi -bu üyelerden birinin vefat ettiği anlaşılmıştır- ve TKİ Yönetim Kurulu Başkanı ile TKİ'de işletme daire başkanlığı görevini yürüten iki kişi hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Bu karara Cumhuriyet Başsavcılığı, Birinci Daire nezdinde itiraz etmiştir.

47. Birinci Daire 19/3/2015 tarihinde meydana gelen maden kazasının birden fazla bakanlığı ve kamu kurumunu ilgilendirmesi nedeniyle şikâyet konusunun Teftiş Kurulunca incelenmesi gerektiğini belirtip maden kazasının meydana gelmesinde sorumluluğu bulunan tüm kamu kurumları ve bakanlıklar ile illiyet bağı olan kamu görevlilerinin belirlenmesi, illiyet bağı belirlenen kamu görevlilerinin ifadelerinin alınması, bu kişilerin olayın meydana gelmesindeki sorumluluk ve kusurlarının ortaya konulması lüzumuna işaret ederek soruşturma izni verilmemesine dair kararın kaldırılmasına karar vermiştir. 4/12/2014 tarihli karar uyarınca Çalışma Bakanlığı görevlileri hakkındaki ön incelemenin de Teftiş Kurulunca yapılması lazım geldiğine değinilen anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

“ ...

... 5.9.2014 tarihli bilirkişi raporunda, anılan maden ocağını işleten işveren, vekilleri ve çalışanlar ile birlikte maden ocağının sahibi Türkiye Kömür İşletmeleri A.Ş., Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili görevlilerinin de denetim ve kontrol görevlerini yerine getirmedikleri gerekçesi ile kazanın meydana gelmesinden sorumlu oldukları (kusurlu bulundukları) yolunda tespitlerde bulunulduğu, anılan tespit üzerine ilgili Bakanlıklarca sorumlular hakkında ön inceleme yapıldığı görülmekle birlikte, meydana gelen maden kazasının birden fazla Bakanlığı ve kamu kurumunu ilgilendirmesi ve olayın meydana gelmesiyle bu Bakanlıklarda ve kamu kurumunda çalışanların illiyet bağlarının bulunduğu belirlenmesi nedeniyle şikâyet konusunun Devlet teşkilatındaki bütün kamu kurum ve kuruluşlarında, teftiş, denetim veya bu maksatla kurulmuş olan birimlerin görev, yetki ve sorumluluklarını haiz olarak her türlü inceleme, araştırma, soruşturma ve teftiş yapma veya yaptırmaya yetkili olan Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığınca incelenmesi gerektiği anlaşıldığından, itirazın kabulüyle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının 25.11.2014 tarih ve 129 sayılı soruşturma izni verilmemesine ilişkin kararının kaldırılmasına, bu maden kazasının meydana gelmesinde sorumluluğu bulunan tüm kamu kurumları ve bakanlıklar ile illiyet bağı olan kamu görevlilerinin belirlenmesi, illiyet bağı belirlenen kamu görevlilerinin ifadelerinin alınması, bu kişilerin olayın meydana gelmesindeki sorumluluk ve kusurlarının ortaya konulması, gerekirse kazayla ilgili olarak tekrar bir bilirkişi incelemesi yaptırılması, Soma Cumhuriyet Başsavcılığınca yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen bilirkişi raporu ile yapılacak inceleme sonucu elde edilecek bilgi ve belgelere göre ilgili kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmesi veya verilmemesi şeklinde öneri getirilmek suretiyle ön inceleme raporu düzenlenmesi, düzenlenen ön inceleme raporunun sorumlulukları tespit edilen kamu görevlileri hakkında karar vermeye yetkili mercilere gönderilmesi, yetkili merciler tarafından ilgili kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmesi veya verilmemesine ilişkin bir karar verilmesi... Diğer taraftan şikâyet konusu eylem nedeniyle Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı görevlileri hakkında yapılan ön inceleme sonucunda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının soruşturma izni verilmemesine ilişkin 26.8.2014 tarih ve İTK- 04 sayılı kararının verildiği, bu karara yapılan itirazların Dairemizin 4.12.2014 tarih ve E:2014/1726, K:2014/1762 sayılı kararıyla kabul edildiği ve söz konusu kararın kaldırıldığı, ön incelemede tespit edilen eksikliklerin giderilmesi için dosyanın Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına iade edildiği bilinmekle birlikte, yukarıda açıklanan gerekçeler doğrultusunda anılan kararımız üzerine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı görevlileri hakkında gerekli ön incelemenin de Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığınca yapılması gerektiği, açıklanan nedenle bu kararımızın bir örneğinin de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına, kararın bir örneğinin de itiraz edene gönderilmesine 19.3.2015 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”

48. Yukarıda (bkz. § 39) anılan Teftiş Kurulu raporuna istinaden Enerji Bakanı 18/8/2015 tarihinde 5/9/2014 tarihli bilirkişi raporunda eksiklikler bulunması ve kırk beş

günlük ön inceleme süresinde yeni bir bilirkişi incelemesi yaptırılmasının mümkün olmaması sebebiyle kazanın asıl oluş nedeni ile bu nedenin ortaya çıkmasında sorumluluğu bulunanlar hakkında yeterli delil ve emareye ulaşılamadığı gerekçesiyle Çalışma Bakanlığı çalışanları da dâhil haklarında ön inceleme yapılan tüm kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı bu karara itiraz etmiştir.

49. Birinci Daire 10/12/2015 tarihli ve E.2015/1448, K.2015/1722 sayılı kararla;

i. Çalışma Bakanlığı çalışanları hakkında verilen kararın yetkisizlik nedeniyle kaldırılmasına,

ii. TKİ İşletme Dairesi başkanları hakkında verilen kararın anılan görevlilerin genel soruşturma hükümlerine tabi olmaları sebebiyle kaldırılmasına,

iii. TKİ Yönetim Kurulu Başkanı'nın eyleminin ocağın işletilmesiyle ilgili ihale süreciyle sınırlı olması ve ocakta kaza ve ölüm olayları meydana gelmesiyle bu kişinin eylemi arasında doğrudan illiyet bağının bulunmaması nedeniyle TKİ Yönetim Kurulu Başkanı yönünden soruşturma izni verilmemesine dair karara yapılan itirazın reddine,

iv. Diğer Enerji Bakanlığı çalışanları hakkında verilen kararın ise eksik inceleme nedeniyle kaldırılmasına karar vermiştir. Bahse konu kararın ilgili kısımları şöyledir:

“ ...

...Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığınca yaptırılan ön incelemede, konu hakkında ilgili Bakanlıklarca yaptırılan ön incelemeler sonucunda düzenlenen raporlar, Soma Cumhuriyet Başsavcılığına sunulan 5.9.2014 tarihli bilirkişi raporu ile ilgililerin ifadeleri yeterli görülerek inceleme yapıldığı, ön inceleme süresinin kısıtlılığı gerekçe gösterilerek Dairemiz kararında belirtildiği şekilde bir bilirkişi incelemesi yaptırılmadığı ve bilirkişi raporu temin edilmediği, bu eksiklikle düzenlenen ön inceleme raporu dayanak alınarak da soruşturma izni verilmemesine ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının 18.8.2015 tarih ve 84 sayılı kararının verildiği görülmüştür.

Oysa, 4483 sayılı Kanunun 7 nci maddesindeki, yetkili mercinin en geç kırk beş gün içerisinde ilgili memur veya diğer kamu görevlisi hakkında soruşturma izni verilmesi veya verilmemesi konusunda bir karar vermek zorunda olduğu yolundaki hükmün, ön inceleme konusu eylemin niteliği, kapsamı, özelliği dikkate alınmadan her ön incelemede mutlak uyulması gereken bir süreyi ifade ettiğinin kabulünün mümkün bulunmadığı, zira ön inceleme konusu eylemin teknik özellikler içermesi, niteliği, kapsamı, eylemin aydınlatılması için gerek görülen bilirkişi incelemesinde geçecek süre gibi zorunlu sebeplerle bu sürenin aşılabileceği, bu durumların varlığı halinde kırk beş günlük sürenin aşılmasının, ön incelemenin sıhhatini etkilemeyeceği açıktır.

Açıklanan nedenlerle, itirazın kabulüyle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının 18.8.2015 tarih ve 84 sayılı kararının; ... için soruşturma izni verilmemesine ilişkin kısmının kaldırılmasına, Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığınca Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığında görevli ilgililer hakkında yeniden bir ön inceleme yaptırılması ve bu ön incelemede Dairemizin 19.3.2015 tarih ve E:2015/75, K:2015/420 sayılı kararında belirtilen bilirkişi raporunun temin edilmesi, bu amaçla konusunda uzman, tarafsız ve bağımsız en az üç teknik kişiden oluşturulacak bilirkişi heyetinden, olayla ilgili bütün bilgi ve belgeler

gönderilmek ve bu belgeler üzerinde inceleme yaptırılmak suretiyle maden kazasının meydana gelmesinin ve işçilerin ölüm nedenlerini açıklayan, Bakanlıkta görevli ilgililerin bu kazanın meydana gelmesinde ve ölüm olaylarında illiyet bağları bulunup bulunmadığı, kusur ve sorumlulukları olup olmadığı hususlarını tereddüde yer vermeyecek şekilde ortaya koyan, Soma Cumhuriyet Başsavcılığına sunulan 5.9.2014 tarihli bilirkişi raporundaki Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı personeline kusur atfeden tespit ve değerlendirmelerle ilgili açıklamalar içeren bir rapor alınması, bu rapor ile elde edilecek diğer bilgi ve belgelere göre yeniden bir ön inceleme raporu düzenlenmesi, bu ön inceleme raporunun ilgililer hakkında karar vermeye yetkili Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına gönderilmesi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı tarafından da ilgililer hakkında soruşturma izni verilmesi veya verilmemesine ilişkin yeni bir karar verilmesi[ne] ... karar verildi.”

50. Anılan karar üzerine Enerji Bakanlığı ön inceleme yapılması için dosyayı Teftiş Kuruluna göndermiştir.

51. Teftiş Kurulu, Birinci Daire kararının gereğinin Enerji Bakanlığınca yerine getirilmesi gerektiği gerekçesiyle ön inceleme dosyasını iade etmiştir.

52. Enerji Bakanı 28/12/2016 tarihinde o zamana kadar soruşturma izni talebiyle ilgili süreçlerden söz edip Birinci Daire kararıyla kaldırılan 25/11/2014 tarihli soruşturma izni verilmemesine ilişkin kararın dayanağı olan ön inceleme raporundaki tespitleri gözönünde bulundurarak haklarında ön inceleme yürütülen Maden İşleri Genel Müdürü, Maden İşleri Genel Müdür Yardımcısı, iki daire başkanı, iki şube müdürü, üç mühendis ve on dört Maden Tetkik Heyeti üyesi hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı, Ceza Mahkemesince alınan 15/8/2016 tarihli bilirkişi raporundaki tespitlere de değinerek anılan karara itiraz etmiştir.

53. Birinci Daire 15/6/2017 tarihinde soruşturma izni verilmemesine dair kararın kaldırılmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısımları şöyledir:

“...

...Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanının 28.12.2016 tarih ve 67 sayılı kararıyla ilgililer için soruşturma izni verilmemesine karar verildiği, söz konusu yetkili merci kararının, Dairemiz kararlarında sorulan hususları aydınlatan bilirkişi raporu alınmadan ve yeniden bir ön inceleme raporu düzenlenmeden, Dairemizin 19.3.2015 tarih ve E:2015/75, K:2015/420 sayılı kararıyla kaldırılan Bakanın 25.11.2014 tarih ve 129 sayılı soruşturma izni verilmemesine ilişkin kararının dayanağı 25.11.2014 tarih ve 193 sayılı ön inceleme raporundaki tespitler göz önünde bulundurularak verildiği anlaşılmıştır.

Ancak, söz konusu Daire kararlarımızın gereği yerine getirilerek Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanlığınca Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığında görevli ilgililer hakkında yeniden bir ön incelemesi yaptırılması ve bu ön incelemede Dairemiz kararlarında sorulan hususları aydınlatan bilirkişi raporu temin edilmesi, bu amaçla konusunda uzman, tarafsız ve bağımsız en az üç teknik kişiden oluşturulacak bilirkişi heyetinden, olayla ilgili bütün bilgi ve belgeler gönderilmek ve bu belgeler üzerinde inceleme yaptırılmak suretiyle maden kazasının meydana gelmesinin ve işçilerin ölüm nedenlerini açıklayan, Bakanlıkta görevli ilgililerin bu kazanın meydana gelmesinde ve ölüm olaylarında illiyet bağları bulunup bulunmadığı, kusur ve sorumlulukları olup olmadığı hususlarını tereddüde yer vermeyecek şekilde ortaya koyan, Soma Cumhuriyet Başsavcılığına sunulan 5.9.2014 tarihli bilirkişi raporundaki Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı personeline kusur atfeden tespit ve değerlendirmelerle ilgili açıklamalar içeren bir rapor alınması, ayrıca maden kazasıyla

ilgili olarak devam eden ceza yargılamasında Mahkeme tarafından temin edilen bilirkişi raporları mevcut ise bu raporların da elde edilerek değerlendirilmesi, bu rapor ile elde edilecek diğer bilgi ve belgelere göre yeniden bir ön inceleme raporu düzenlenmesi, bu ön inceleme raporunun ilgililer hakkında karar vermeye yetkili Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına gönderilmesi, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı tarafından da ilgililer hakkında soruşturma izni verilmesi veya verilmemesine ilişkin yeni bir karar verilmesi gerekmektedir.

...

54. Birinci Daire tarafından verilen karar üzerine yürütülen ön incelemede bir maden yüksek mühendisi, bir elektrik yüksek mühendisi ve bir maden mühendisinden oluşan üç kişilik bilirkişi heyetinden rapor alınmıştır.

55. Enerji Bakanı 31/7/2019 tarihinde haklarında ön inceleme yürütülen TKİ ve MİGEM'de (Maden İşleri Genel Müdürlüğü, yeni adıyla Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü) çeşitli görevler yapan toplam otuz kişi hakkında soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Sözü edilen kararda öz itibarıyla Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan bilirkişi raporunun olayın meydana geldiği ocağın genel mevzuat açısından eksiklikleri hakkında düzenlendiği, olayın nasıl meydana geldiği, nedeni ve seyri konusunda bilimsel ve birbiriyle çelişmeyen herhangi bir tespit içermediği, MİGEM'in yılda bir kez kendi mevzuatı açısından eksikliklerin tespiti ve giderilmesi yönünden denetim yaptığı, sürekli hareket hâlinde dinamik bir yapıya sahip olan yer altı ocağında iş sağlığı ve güvenliği için ocak verilerinin güncel ve daha sık periyotlarla değerlendirilmesi ve S... A.Ş.nin istihdam ettiği teknik personelin ocağın zehirli gazlardan etkilenebilmesi hususunu gözeterek öncelikle üretime ara verip ocak çalışanlarını tahliye etmesi, daha sonra da yangının havayla temasının kesilmesi için müdahalede bulunması gerektiği ifade edilmiştir.

56. Soruşturma izni verilmemesine ilişkin karara Cumhuriyet Başsavcılığınca 11/9/2019 tarihinde itiraz edilmiş olup itiraz hakkında bir karar verilip verilmediği tespit edilememiştir.

B. Disiplin Soruşturmasıyla İlgili Süreç

57. Çalışma Bakanlığı, başvuruya konu olay nedeniyle sadece olayın meydana geldiği maden ocağındaki en son denetimi gerçekleştiren İş Başmüfettişi E.G. ile İş Müfettiş Yardımcısı E.B. hakkında disiplin soruşturması yürütmüştür.

58. Çalışma Bakanlığı Disiplin Kurulu, verilen görev ve emirleri kasten yapmamak disiplin suçunu işlediği gerekçesiyle E.G.nin kademe ilerlemesinin durdurulması cezasıyla cezalandırılmasına ancak adı geçen 1'inci derecenin 4'üncü kademesinde olduğundan cezanın brüt aylıktan 1/4 oranında kesinti yapılmak suretiyle uygulanmasına karar vermiştir. Bu karara yapılan itiraz Yüksek Disiplin Kurulunca reddedilmiştir.

59. Çalışma Bakanı, kasıtlı olarak verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmama, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları yerine getirmeme disiplin suçunu işlediği gerekçesiyle E.B.nin aylıktan kesme cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. E.B.nin söz konusu karara yaptığı itiraz Disiplin Kurulu tarafından reddedilmiştir.

60. Çalışma Bakanlığının Ceza Mahkemesine yazdığı 11/2/2016 tarihli yazıdan bahse konu disiplin cezalarına karşı idari yargıda dava açıldığı anlaşılmış ancak bu disiplin cezalarının kesinleşip kesinleşmediği belirlenememiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

61. Ulusal hukukla ilgili bilgiler *Naziker Onbaşı ve diğerleri* (B. No: 2014/18224, 9/5/2018, §§ 25-30) kararında yer almaktadır.

B. Uluslararası Hukuk

62. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) “İnsan haklarına saygı yükümlülüğü” kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

“Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar.”

63. Sözleşme'nin “Yaşam hakkı” kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur...”

64. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre Sözleşme'nin 2. ve 3. maddelerinin ihlal edildiğinin ileri sürüldüğü durumlarda, haklarında ceza soruşturması yürütülen kişilerin sorumluluğu Sözleşme'nin 2. maddesi bağlamındaki devletin sorumluluğundan ayrıdır. AİHM'in görevi, ikinci durumu incelemekten ibarettir. Organları, memurları ya da çalışanlarının fiilleri nedeniyle bir devletin sorumluluğu, ulusal yargı organlarının takdir yetkisine sahip olduğu bireysel ceza sorumluluğuna ilişkin iç hukuk meseleleriyle karıştırılmamalıdır. Ceza hukuku anlamında suçluluk ya da masumiyetle ilgili hususlarda karar vermek AİHM'in görevleri arasında yer almamaktadır (*Giuliani ve Gaggio/İtalya* [BD], B. No: 23458/02, 24/3/2011, § 182; *Mehmet Tursun/Türkiye, Mehmet Tursun ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 23307/10, 64591/11, 22/5/2018, § 57).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

65. Mahkemenin 29/1/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

66. Başvurucu Naciye Kaya, Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan bilirkişi raporundaki kusura ilişkin tespitlere işaret edip daha önce Birinci Dairenin soruşturma izni verilmemesine dair kararı kaldırdığına da dikkat çekerek Birinci Dairenin 19/4/2016 tarihli kararının hukuka ve hakkaniyete aykırı olduğunu, Birinci Dairenin Ceza Mahkemesince dinlenen tanık ve mağdurların beyanlarını değerlendirmeden, soruşturma izni verilmemesine dair karara yaptıkları itirazların hiçbirini dikkate almadan ve haklarında Ceza Mahkemesi nezdinde kamu davası açılan dört sanığın ifadelerine istinaden eksik ve yanlı bir inceleme sonucunda karar verdiğini belirterek etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

67. Diğer başvuru sahipleri ise AİHM ile Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu konusunda benimsediği ilkelere değinerek Birinci Dairenin 10/12/2015 tarihli kararının somut tespitlere dayanmadığını, Çalışma Bakanlığı müfettişleri hakkında yine aynı Bakanlık müfettişlerince düzenlenen ön inceleme raporuna ve müfettişlerin herhangi bir delille desteklenmeyen beyanlarına istinaden karar verildiğini, Birinci Dairenin haklarında ön inceleme yapılan müfettişlerin lehine beyanda bulunduklarını değerlendirdiği A.Ç., E.E., İ.A. ve M.A.G.Ç. hakkında da Ceza Mahkemesi nezdinde kamu davası açıldığını, gerek Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan bilirkişi raporunda gerekse bazı kamu tüzel kişilerce düzenlenen raporlarda maden ocağının denetiminde eksiklikler bulunduğunun belirtildiğini, Çalışma Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürü ile on iki iş müfettişinin sorumluluklarını tespit edebilecek herhangi bir başvuru yolu kalmadığını belirterek yaşam, adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

68. Bakanlık görüşünde öz itibarıyla başvuru sahiplerinin dile getirdiği şikâyetlere benzer olanların Anayasa Mahkemesinin *Naziker Onbaşı ve diğerleri* ve *Mehmet Ali Emir ve diğerleri* ([GK], B. No: 2014/16482, 17/1/2019) kararlarında incelendiği ve konuyla ilgili ilkelerin belirlendiği belirtilerek yaşam hakkının maddi ve usul boyutlarıyla ilgili görüşün başvuru sahipleri Abdülkadir Yılmaz, Elif Yılmaz, Gülşen Ejdar, Hacer Yılmaz, Katriye Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Onur Yılmaz, Ahmet Akdağ, Mefaret Akdağ, Nurcan Akdağ ve Yiğit Ahmet Akdağ'ın Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen kovuşturmasızlık kararına karşı yaptıkları 2015/2068 sayılı bireysel başvuruya ilişkin dosyaya sunulduğu ifade edilmiştir.

69. 2015/2068 sayılı bireysel başvuru dosyası kapsamında Bakanlığın;

i. Başvuru sahipleri Abdülkadir Yılmaz, Gülşen Ejdar, Hacer Yılmaz, Katriye Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Onur Yılmaz ve Nurcan Akdağ'ın soruşturma sürecine katılmadıklarını,

ii. Başvuru sahiplerine başvuruya konu olay nedeniyle tazminat ödenip ödenmediğinin ve dolayısıyla mağdur sıfatlarının bulunup bulunmadığının tespiti için Anayasa Mahkemesinin ilgili kurumlardan konuyla ilgili bilgi ve belgeleri temin etmesi gerektiğini,

iii. Başvuru sahiplerinin sorumlular hakkında hukuk ya da idare mahkemelerinde tazminat davası açabilecekleri,

iv. Soruşturma sürecinin henüz tamamlanmadığı zira Ceza Mahkemesince yapılan yargılamanın nihayete ermediğini,

v. Başvuru formunda ölen yakınlarının kim olduğuna, yakınlık derecelerine ve yaşam hakkının ne şekilde ihlal edildiğine ilişkin olarak başvuru sahiplerinin somut bilgi vermediğini ileri sürdükü görülmüştür.

B. Değerlendirme

70. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru sahibi tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eden (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuru sahiplerinin iddialarının özü, yakınlarının

ölümleriyle sonuçlanan olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının etkisizliğine ilişkin olduğundan mevcut başvuruda ileri sürülen bütün iddiaların Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında incelenmiştir.

71. Anayasa'nın iddiaların değerlendirilmesinde dayanak alınacak 17. ve 5. maddelerinin ilgili kısımları şöyledir:

“Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı

Madde 17 - Herkes, yaşama ... hakkına sahiptir.

...

Devletin temel amaç ve görevleri

Madde 5 - Devletin temel amaç ve görevleri ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

72. Başvuruda başka bir kabul edilemezlik nedeni bulunmamakla birlikte başvuru sahiplerinin yakınlarının ölümüne kasten sebebiyet verildiğine ilişkin bir iddia olmadığından ve başvuru sahipleri soruşturma izni verilmemesi nedeniyle bireysel başvuruda bulunduklarından bireysel başvuru yapılmadan önce hukuk sisteminde mevcut idari ve yargısal yolların tüketilip tüketilmediğinin değerlendirilmesi gerekir. Ne var ki yapılacak bu değerlendirme, Anayasa'nın 17. maddesinin devlete yüklediği *etkili bir yargısal sistem kurma* yönündeki pozitif yükümlülüğün somut olayda ceza soruşturması gerektirip gerektirmediğinin tespitine bağlıdır. Anılan tespit de işin esasını incelemeyi gerektirmektedir. Bu nedenle başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği hususunun esasla birlikte incelenmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

73. Yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve görevlerinden birinin de insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak olduğunu belirten Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler (*Serpil Kerimoğlu ve diğ.*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50).

74. Yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermemesi hususunda negatif yükümlülüğü bulunan devletin -pozitif yükümlülükler kapsamında- yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi de vardır. Bu koruma ödevi bağlamında devlet, öncelikle yaşam hakkına yönelik tehdit ve risklere karşı caydırıcı ve koruyucu yasal düzenlemeler yapmalı; bununla da yetinmeyerek

gerekli idari tedbirleri almalıdır (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 51; *İpek Deniz ve diğerleri*, B. No: 2013/1595, 21/4/2016, § 149).

75. Bunun yanında pozitif yükümlülüğü kapsamında devletin yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak *etkili bir yargısal sistem kurma* yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyet bakımından geçerlidir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 52).

76. Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin bir de usule ilişkin yönü bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü, doğal olmayan her ölüm olayının tüm yönleriyle ortaya konulmasına, sorumlu kişilerin belirlenmesine ve gerektiğinde bu kişilerin cezalandırılmasına imkân tanıyan bağımsız bir soruşturma yürütülmesini gerektirir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 54; *Sadık Koçak ve diğerleri*, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 94).

77. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türü yaşam hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespit edilmelidir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda, yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi, yaşam hakkı ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 55).

78. Bununla birlikte Anayasa'nın 17. maddesi başvurularda üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle sonuçlandırma ödevi de yüklemes (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 56).

79. Yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda *etkili bir yargısal sistem kurma* yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 59).

80. Bununla beraber kamu makamlarının muhakeme hatasını veya dikkatsizliği aşan kusurlarının bulunduğu yani olası sonuçların farkında olmalarına rağmen kendilerine verilen yetkiler kapsamında tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda ilgililer diğer hukuk yollarına başvurmuş olsalar dahi bireylerin hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması yaşama hakkının ihlaline neden olabilir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 60).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

81. Anayasa Mahkemesi başka bir maden kazası hakkında yürütülen ceza soruşturması kapsamında alınan bilirkişi raporlarında kusur zafede edilen bazı kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmemesi, bazı şüpheliler hakkında ise kovuşturmasızlık kararı verilmesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğine yönelik iddiaları incelediği *Naziker Onbaşı ve diğerleri* başvurusunda kömür madeni işletmeciliğinin bu işte çalışanlar başta olmak üzere kişilerin yaşamı ve vücut bütünlüğü bakımından birtakım riskler içermesi

nedeniyle tehlikeli bir faaliyet olduğu, bu sebeple devletin yaşamı koruma yükümlülüğü kapsamında, anılan işletmecilik sırasında kişilerin yaşamının ve vücut bütünlüğünün korunması, ayrıca ölüm ve yaralanma olaylarının önüne geçilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasında zorunluluk bulunduğu sonucuna varıp önceki yıllarda meydana gelen benzer olaylarda birçok kişinin yaşamını yitirdiğini, kazanın gerçekleştiği alanda ani degaj (ani gaz boşalması) tehlikesinin olduğunun bilindiğini ve bilirkişi raporlarına göre var olan bu riske karşı önlem alınmasının mümkün olduğunu dikkate alarak etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün anılan olay yönünden etkili bir ceza soruşturması yürütülmesini gerektirdiğini değerlendirmiştir.

82. Mevcut başvuruya konu edilen soruşturma kapsamında alınan bilirkişi raporunda -*Naziker Onbaşı ve diğerleri* başvurusuna konu soruşturmada alınan bilirkişi raporundaki tespitlere benzer şekilde- olayın nasıl meydana geldiği teknik yönden açıklandıktan sonra 2006 yılında kömür üretme ve teslim işini üstlenen şirketin 7/10/2009 tarihinde TKİ'ye yaptığı sözleşme devri ile ilgili başvurusunda üretim çalışmaları sırasında oluşan yangınlardan dolayı üretim yapılamamasını ve yüksek su gelirini gerekçe gösterip ileride telifisi mümkün olmayacak problemlerle karşılaşılacağına değinerek işi devretmek istediği nazara alınıp maden sahasının yüksek yangın riski taşıdığının TKİ ve kömür üretim işini devralan S... A.Ş. tarafından bilindiği tespitinde bulunulmuştur. Bu nedenle anılan karardaki değerlendirmeler mevcut başvuru için de aynen geçerli olup etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğü somut olayda ceza soruşturması yürütülmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla hukuk ve/veya idare mahkemelerinde açılan ya da açılacak olan tazminat davalarının başvuruya herhangi bir etkisi bulunmamakta olup başvuru yollarının tüketilmesi konusunda başvuruda bir eksiklik bulunmamaktadır.

83. Yapılan bu değerlendirmelerden sonra Çalışma Bakanlığı görevlileri hakkında soruşturma izni verilmemesinin yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutuyla uyumlu olup olmadığı incelenmelidir lakin bu yapılırken incelenen hususun yaşam hakkının devletin Anayasa'nın 17. maddesi kapsamındaki yükümlülükleri olduğu ve Anayasa Mahkemesinin kişilerin bireysel ceza sorumluluklarının bulunup bulunmadığı konusunda değerlendirme yetkisinin bulunmadığı hatırla tutulmalıdır.

84. Kamu görevlilerinin görevlerini devlet adına ifa etmeleri ve görevlerinin ifası ile ortaya çıkan birtakım durumlarla bağlantılı olarak sık sık şikâyet edilme ve soruşturma tehdidi altında olma riski ile karşı karşıya olmaları nedeniyle haklarında adli soruşturma yürütülmesinin belirli bir makamın iznine bağlanması hukuk devletinde makul görülebilir bir durumdur (*Hidayet Enmek ve Eyüpsabri Tinaş*, B. No: 2013/7907, 21/4/2016, § 106). Nitekim Anayasa'nın 129. maddesinin altıncı fıkrasında, memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında işledikleri iddia edilen suçlardan ötürü ceza kovuşturması açılmasının -kanunla belirlenen istisnalar dışında- kanunun gösterdiği idari mercinin iznine bağlı olduğu hüküm altına alınmıştır (*Hidayet Enmek ve Eyüpsabri Tinaş*, § 107).

85. Öte yandan soruşturma izni prosedürü, görevleri sebebiyle suç işledikleri iddia edilen kamu görevlilerinin gereksiz ithamlarla karşılaşmamları ve kamu görevlerinin aksamaması amacıyla ihdas edilmiş olup bu amaç uyarınca ceza soruşturmasına geçilmeden önce yapılması gereken ön inceleme, ceza soruşturması yürütülmesini gerekli kılacak bir durumun bulunup bulunmadığının tespitine yöneliktir. Bu nedenle soruşturma izni prosedürünün anılan amacın ötesinde ceza yargılamasının işleyişini geciktirecek ve soruşturmanın etkin olarak yürütülmesine engel olacak şekilde ya da kamu görevlilerinin

ceza soruşturmasından muaf tutulduğu izlenimini oluşturacak şekilde uygulanmaması gerekir (benzer değerlendirme için bkz. *Naziker Onbaşı ve diğerleri*, § 70).

86. Zira tehlikeli bir faaliyet kapsamında kişilerin yaşamı ile vücut bütünlüğü üzerinde ortaya çıkan risklerin en aza indirilmesi, gerekli önlemlerin alınması konusunda sorumluluğu bulunan kişilerin tespit edilebilmesi ve tespit edilen sorumluluklar karşısında devletin göstereceği yargısal tepki benzer olayların yaşanmaması bakımından da önem taşımaktadır (*Naziker Onbaşı ve diğerleri*, § 71).

87. Somut olayda başvuruçuların yakınlarının ölümü ile sonuçlanan olaya ilişkin yürütülen soruşturma kapsamında alınan bilirkişi raporunda olayın meydana geldiği maden ocağında iş sağlığı ve güvenliği konusunda ne gibi eksiklikler bulunduğu ve sözü edilen hususların olayın vuku bulmasına katkısı teknik yönden açıklandıktan sonra anılan eksiklik ve mevzuata aykırılıkların yapılan denetimler sırasında tespit edilmemesi nedeniyle 2010 yılından olay tarihine kadar olayın meydana geldiği, maden ocağını denetleyen Çalışma Bakanlığı iş müfettişlerinin de olaydan sorumlu olduğu belirtilmiştir (kusur değerlendirmesi için bkz. § 17). Ceza Mahkemesince alınan bilirkişi raporunda da Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan bilirkişi raporundaki kusur değerlendirmelerinin yerinde olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 28/iii).

88. Cumhuriyet Başsavcılığının Çalışma Bakanlığı görevlileri hakkında soruşturma izni istemesi üzerine yürütülen ön inceleme istinaden Teftiş Kurulunda görevli bir başmüfettiş, iki müfettiş ve üç müfettiş yardımcısıca hazırlanan ön inceleme raporunda ise ön inceleme için öngörülen yasal süre içinde yeni bilirkişi incelemesi yaptırılmasının mümkün olmadığı belirtilmiş ancak soruşturma aşamasında alınan 5/9/2014 tarihli bilirkişi raporundaki kusur tespitlerinin genel ve hukuki yönden mesnetsiz olduğu ileri sürülerek teknik değerlendirmelerin yanında hukuki değerlendirmeler de yapabilecek uzman kişilerden oluşan yeni bir bilirkişi heyetinin maden kazasını incelemek üzere görevlendirilmesinin uygun olacağı ifade edilmiş (bkz. § 39), buna istinaden de Çalışma Bakanı soruşturma izni vermemiştir.

89. Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan bilirkişi raporu zaten konusunda uzman kişilerce hazırlanmış olup ön incelemeyi yapan kişilerin görevlerinin esası, kamu görevlilerinin gereksiz ithamlarla karşılaşmamları ve kamu görevlerinin aksamaması için ceza soruşturması yürütülmesini gerekli kılacak bir durum bulunup bulunmadığının tespitinden ibarettir. Bu nedenle ön incelemeyi yapan kişilerin bilirkişi incelemesine neden ihtiyaç duydukları ve olay hakkında teknik değerlendirme yapabilecek donanımına sahip olmadıkları dikkate alındığında 5/9/2014 tarihli bilirkişi raporundaki tespitlerin genel olarak ve hukuki yönden mesnetsiz olduğuna nasıl kanaat getirdikleri anlaşılamamıştır.

90. Cumhuriyet Başsavcılığının ve başvuruçuların soruşturma izni verilmemesi kararına yaptıkları itirazlar maden ocağının denetlendiği, iş sağlığı ile güvenliği yönünden herhangi bir eksiklik tespit edilmediği ve haklarında ön inceleme yapılanların eylemleri ile maden kazasının meydana gelmesi arasında doğrudan illiyet bağının kurulmadığı gerekçesiyle reddedilmiş; böylece haklarında soruşturma izni istenen kamu görevlileri yönünden adli süreç sona ermiştir. Oysa Cumhuriyet Başsavcılığınca alınan bilirkişi raporunda 2010 yılından itibaren maden ocağında iş sağlığı ve güvenliği konusunda ne gibi eksiklikler bulunduğu açıklanarak sözü edilen hususların denetimler sırasında ortaya çıkarılmamasının da başvuruya konu olayın meydana gelmesine etki ettiği belirtilmiştir. Ayrıca Birinci Daire illiyet bağı ile ilgili değerlendirmede bulunsun da ceza hukuku anlamında

eylem ile sonuç arasında bir illiyet bağı bulunup bulunmadığını tespit edecek makam soruşturma makamlarıdır. Bu sebeple kamu görevlilerinin birlikteli raporları ile tespit edilen ihmallerin ceza hukuku sorumluluğu doğurup doğurmadığı, doğurmakta ise bu ihmaller ile ortaya çıkan netice arasında ceza hukuku anlamında bir illiyet bağı bulunup bulunmadığı konusundaki değerlendirmelerin soruşturma makamlarınca yapılmasına müsaade edilmeden adli sürecin sona erdirilmesi etkili soruşturma ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Bir kez defa ifade etmek gerekir ki bireylerin hayatının tehlikeye girmesine neden olan kişiler aleyhine hiçbir suçlamada bulunulmaması ya da bu kişilerin yargılanmaması yaşam hakkının ihlaline neden olabilir.

91. Olayda etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi gerektiğine yönelik bu tespit, birlikteli raporunda kusurlu oldukları yönünde tespit bulunan kişiler hakkında yürütülecek adli sürecin mutlaka bir dava açılması ya da açılan davanın belli bir hükümle sonuçlanması gerektiği anlamına gelmeyip sorumluların tespit edilmesini ve hesap vermelerini sağlayacak uygun araçların etkili şekilde kullanılması gerekliliğine işaret etmektedir. Ayrıca başvuruya konu edilen soruşturma kapsamında alınan birlikteli raporunda iş müfettişleri dışında kalan Çalışma Bakanlığı çalışanları hakkında herhangi bir değerlendirme bulunmadığından Anayasa Mahkemesince verilen kararın iş müfettişleri dışındaki kişiler yönünden olumlu veya olumsuz bir etki doğurmadığı unutulmamalıdır.

92. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

93. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ve (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...”

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

94. Başvurucular ihlalin tespit edilmesini istemiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

95. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

96. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

97. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aliğül Alkaya ve diğerleri* (2), §§ 57-59, 66, 67).

98. İncelenen başvuruda yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin Danıştay Birinci Dairesince verilen 10/12/2015 tarihli ve E.2015/1720, K.2015/1723 ve 14/4/2016 tarihli ve E.2016/5, K.2016/513 sayılı kararlarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

99. Bu durumda yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Danıştay Birinci Dairesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

100. İhlal tespitinin yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından ayrıca tazminata hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

101. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvuru Naciye Kaya'ya ve müşterek olmak üzere başvuru Abdülkadir Yılmaz, Elif Yılmaz, Gülşen Ejdar, Hacer Yılmaz, Katriye Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Onur Yılmaz, Ahmet Akdağ, Mefaret Akdağ, Nurcan Akdağ ve Yiğit Ahmet Akdağ'a ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Danıştay Birinci Dairesine (E.2015/1720, K.2015/1723; E.2016/5, K.2016/513) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvuru Naciye Kaya'ya ve müşterek olmak üzere başvurucular Abdülkadir Yılmaz, Elif Yılmaz, Gülşen Ejdar, Hacer Yılmaz, Katriye Yılmaz, Nagihan Yılmaz, Onur Yılmaz, Ahmet Akdağ, Mefaret Akdağ, Nurcan Akdağ ve Yiğit Ahmet Akdağ'a ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 29/1/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

EK 1

BAŞVURUCULAR İLE ÖLEN YAKINLARI ARASINDAKİ YAKINLIĞI GÖSTERİR LİSTE

Başvurucu Abdülkadir Yılmaz	İ.Y.nin babası
Başvurucu Elif Yılmaz	İ.Y.nin eşi
Başvurucu Gülşen Ejdar	İ.Y.nin kardeşi
Başvurucu Hacer Yılmaz	İ.Y.nin kızı
Başvurucu Katriye Yılmaz	İ.Y.nin annesi
Başvurucu Nagihan Yılmaz	İ.Y.nin kızı
Başvurucu Onur Yılmaz	İ.Y.nin oğlu
Başvurucu Ahmet Akdağ	S.A.nın babası
Başvurucu Yiğit Ahmet Akdağ	S.A.nın oğlu
Başvurucu Mefaret Akdağ	S.A.nın eşi
Başvurucu Nurcan Akdağ	S.A.nın annesi
Başvurucu Naciye Kaya	M.K.nın eşi

EK 2**HAKLARINDA KAMU DAVASI AÇILAN KİŞİLER İLE
BU KİŞİLERİN YAPTIĞI GÖREVLER**

1	C.G.	S... A.Ş.nin yönetim kurulu başkanı, işveren
2	R.D.	S... A.Ş.nin işletme genel müdürü, işveren vekili
3	A.Ç.	S... A.Ş.nin işletme müdürü, işveren vekili
4	İ.A.	S... A.Ş.nin işletme müdür yardımcısı, işveren vekili
5	E.E.	S... A.Ş.de teknik nezaretçi
6	M.A.G.Ç.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu üç vardiya amiri
7	H.K.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya amiri
8	Y.K.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya amiri
9	F.Ü.A.	S... A.Ş.de havalandırma mühendisi
10	H.Y.	S... A.Ş.de hazırlık üç vardiya amiri
11	E.Y.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya mühendisi
12	Y.E.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya mühendisi
13	H.G.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya mühendisi
14	C.D.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya mühendisi
15	N.K.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya mühendisi
16	E.C.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya mühendisi
17	S.K.	S... A.Ş.de patlatma mühendisi
18	S.G.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya teknikeri
19	Ü.Ş.	S... A.Ş.de elektrik başmühendisi
20	N.N.	S... A.Ş.de mekanize ayak üç vardiya amiri
21	H.A.	S... A.Ş.de mekanize ayak üç vardiya amiri
22	H.S.	S... A.Ş.de klasik ayak üç vardiya amiri
23	S.D.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya teknikeri
24	S.A.D.	S... A.Ş.de klasik ayak vardiya mühendisi
25	U.K.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya teknikeri
26	Se.G.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya teknikeri
27	M.U.	S... A.Ş.de iş güvenliğinden sorumlu vardiya teknikeri
28	Ö.D.	S... A.Ş.de klasik ayak vardiya mühendisi
29	F.P.	S... A.Ş.de klasik ayak vardiya mühendisi
30	M.A.	S... A.Ş.de klasik ayak vardiya mühendisi
31	H.E.	S... A.Ş.de mekanize ayak vardiya mühendisi
32	Hi.K.	S... A.Ş.de mekanize ayak vardiya mühendisi
33	C.U.	S... A.Ş.de mekanize ayak vardiya mühendisi
34	H.B.	S... A.Ş.de gaz izleme personeli
35	O.E.	S... A.Ş.de gaz izleme personeli
36	B.Ü.	S... A.Ş.de gaz izleme personeli
37	O.S.	S... A.Ş.de gaz izleme personeli
38	E.C.	S... A.Ş.de gaz izleme personeli
39	A.O.	ELİ Eynez Yeraltı Sahası Yeraltı Kontrol Şube Müdürlüğünde kontrol başmühendisi
40	B.K.	ELİ Eynez Yeraltı Sahası Yeraltı Kontrol Şube Müdürlüğünde kontrol mühendisi

41	S.B.	ELİ Eynez Yeraltı Sahası Yeraltı Kontrol Şube Müdürlüğünde kontrol mühendisi
42	N.U.	ELİ Eynez Yeraltı Sahası Yeraltı Kontrol Şube Müdürlüğünde kontrol mühendisi
43	E.K.	ELİ Eynez Yeraltı Sahası Yeraltı Kontrol Şube Müdürlüğünde kontrol başmühendisi
44	M.B.	ELİ Eynez Yeraltı Sahası Yeraltı Kontrol Şube Müdürlüğünde kontrol mühendisi
45	Ser.G.	ELİ Eynez Yeraltı Sahası Yeraltı Kontrol Şube Müdürlüğünde kontrol mühendisi